

Správa z aktivity

Názov aktivity:	SWG SCAR AKIS 6th mandate – 06th Meeting
Termín realizácie:	18.6. – 19.6 2024
Miesto realizácie:	Rumunsko, Bukurešť, a online (platforma Zoom)
Cieľ aktivity:	účasť na podujatí SCAR AKIS + oboznámenie sa s konceptom demonštračných fariem a nastavení systémov podpory pre demonštračné farmy v jednotlivých krajinách EÚ.
Účastníci za IZPi:	Ing. Mária Šášiková, PhD.; Ing. Katarína Tóthová, PhD.; Ing. Andrea Krčková, PhD.
Prílohy:	program

Priebeh: Podujatím sprevádzali Ewa Grodzka a Jan van Esch. Po úvodnom slove a prezentácii domácej inštitúcie, ktorá hostila podujatie v Rumunsku, boli prezentované výsledky prieskumu týkajúceho sa EIP-AGRI operačných skupín (Inge Van Oost). Bolo prezentované, že v členských krajinách, kde už operačné skupiny fungujú, sa stretávajú s mnohými administratívnymi prekážkami, ktoré negatívne ovplyvňujú ich fungovanie (*napr. čas, ktorý ubehol od schválenia operačnej skupiny do prvej platby; požiadavky, ktoré je nutné splniť na obdržanie platby a podobne*). Ukazuje sa tak, že napriek myšlienke, ktorá je pekná, zápasia operačné skupiny s administratívnymi prekážkami. Inge Van Oost zdôraznila dôležitosť disseminácie výsledkov z operačných skupín prostredníctvom AKISu. Naznačila možnú prítomnosť/potrebu komunikačného experta v rámci operačnej skupiny.

Natalia Brzezina (DG AGRI) predstavila SWOT analýzu AKIS-u v EÚ. Predstavila synergie medzi programom Horizont a Strategickými plánmi SPP v otázkach AKIS (*často skloňovaný multi-actor approach; siete poľnohospodárskych poradcov, ktoré sú podporované v rámci Horizont projektov; tematické siete; living labs; demonštračné farmy*). Operačné skupiny sú užitočným nástrojom a v ďalšom období sa má ich počet strojnásobiť, čo vítajú najmä farmári. V budúcom období sa má klásť dôkaz na rozvoj poradenstva a poradenských služieb. Ako slabé stránky AKIS-u v EÚ boli predstavené najmä: *nedostatočné finančné a personálne krytie AKIS-u v členských štátoch EÚ; pomerne nízka flexibilita programu Horizont, bariéry na strane farmárov pri aplikovaní inovatívnych riešení do praxe /čas, náklady.../; veľké disparity pri členských štátoch pri zapájaní sa do programu Horizont a ďalšie*. Príležitosťami sú: *zjednodušenie SPP; networking a využitie digitálnych nástrojov; jasné nadefinovanie nástrojov a povinných náležitostí AKIS – napr. zakladanie AKIS back officov, znalostných hubov a demonštračných fariem*. Nasledovala diskusia medzi zúčastnenými k SWOT analýze AKIS a diskusia k budúcnosti AKIS v spojitosti s SPP a budúcim programom Horizont, pre ktorý sa aktuálne používa interný názov „FP10“.

V následnej časti členské štáty prezentovali AKIS v intenciách budúcej SPP a FP10 (7 prezentácií členských krajín). V prezentácii **Nemecka** (Sabine Gerlach) odoznelo viacero myšlienok pre AKIS do budúceho obdobia – *nutné zjednodušenie financovania AKIS; potreba riešiť opatrenia na adaptáciu na klimatickú zmenu; nutné zníženie byrokracie smerom k poradenským službám; väčšia podpora výskumu a inovácií a vzdelávania; EÚ projekty sú pre Nemcov zložitejšie projekty, ako sú domáce (národné) projekty...*

Holandsko (Jan Van Esch) prezentoval, že poradenský systém v Holandsku funguje a taktiež funguje aj podpora EIP skupín a v budúcom období je potrebné toto zachovať tak, ako to je aktuálne nastavené. Mierne problematické je prepojenie všetkých aktérov AKIS. Zdôraznil dôležitosť zachovania CAP Network pre úspešné budovanie AKIS-u. Ako zlepšenia SPP do budúcnosti navrhol: predfinancovanie aj pre znalostné projekty; dôraz na digitalizáciu znalostí (EU Farmbook, digitálne platformy, sociálne médiá...); väčší dôraz na vzdelávanie v rámci AKIS. Čo sa týka budúceho rámcového programu FP10, navrhol ponechanie multi-actor prístupu; prácu v tematických sieťach; a ponechanie Horizontových

projektov, ktoré podporujú AKIS. V návrhoch na zlepšenie odoznela otázka udržateľnosti projektov po ich ukončení, alebo zlepšenie princípu „multi-actor“ a reálne zapojenie stakeholderov. Dotkol sa tiež dôležitosti spojiť jednotlivé separátne iniciatívy fungujúce v rámci AKIS-u (living lab-y/lighthouses – experimentálne farmy; operačné skupiny, demonštračné farmy).

Nasledovala prezentácia **Poľska**. Prezentácia Poľska nezastrešovala oficiálny postoj ministerstva, ale len návrhy z pohľadu prezentujúcej. V rámci prezentácie bola zdôraznená potreba zachovania flexibility AKIS-u v rámci jednotlivých členských krajín EÚ, nakoľko potreby krajín sa rôznia. Bol spomínaný problém, že v rámci Poľska musia farmári platiť 20 % z ceny poradenskej služby, čo spôsobuje problém vo využívaní poradenstva zo strany farmárov. Poľsko navrhuje zmeniť túto sumu na 100 % tak, aby bola pre farmárov bezplatná. Zdôraznená bola potreba podpory demonštračných aktivít (mimo iného aj demo-fariem) a potreba zapojiť národné siete (SPP) do inovácií, znalostí o Horizont projektoch a väčšia podpora národných sietí smerom k budovaniu AKIS – nakoľko AKIS je len jedna z aktivít, ktoré vykonávajú siete SPP (dôležitá je potreba navýšenia budgetu sietí v spojitosti s AKIS-ovými aktivitami). Spomínaná bola potreba podpory farmárov v demonštračných aktivitách – *aj vrátane finančnej podpory*, nakoľko farmár v tomto prípade obetuje svoj čas a zdroje, aby predstavil riešenia fungujúce na jeho farme. Bola tiež spomínaná do budúca možnosť *skupinového poradenstva*, kde by na špecifický problém zodpovedali viacerí poradcovia/odborníci, čo zároveň buduje dôveru. V Poľsku sa stále stretávajú s problémom, ako zapojiť výskumníkov do AKIS a nemajú na to v rámci SPP stále postačujúce riešenie. Bola predstavená dôležitosť operačných skupín, ktoré sú jedným z riešení zapojenia výskumníkov do AKIS. Spomínaná bola tiež problematika zapojenia stredných odborných škôl do AKIS-u, s ktorými sa Poľsko potýka. Ako zapojiť producentov alebo širokú verejnosť do AKIS-u? Ak to sú otázky, s ktorými Poľsko zápasi.

Nasledovala prezentácia **Maďarska** k budúcnosti AKIS-u. Spomínaná bola dôležitosť zapojenia aj ostatných DGs (okrem DG AGRI) do AKIS-u, nakoľko do AKIS-u vstupujú aj financie mimo SPP. Spomínaná bola dôležitosť jednotných pravidiel a zjednodušení, čo sa týka používania zjednodušeného vykazovania nákladov v kontexte s AKIS-ovými intervenciami, ktoré sú členské štáty pobádané používať. Tiež bola akcentovaná dôležitosť zjednodušovania v oblasti merania splnenia niektorých prierezových AKIS cieľov (zjednodušenie merateľnosti a vykazovania týchto cieľov). Tiež bola spomenutá dôležitosť problematiky mobilít v rámci AKIS a EIP. Konečným odkazom Maďarska bolo, že menej je niekedy viac a je potrebné ponechať to, čo funguje, nakoľko vznikajú stále nové a nové typy financovania (klastre, piliere, misie...) a bolo spomenuté, že Maďarsko aj možno aj nejaké ďalšie členské štáty majú pocit, že nestíhajú efektívne nasledovať všetky nové nástroje.

Francúzsko spomínalo vo svojom vstupe dôležitosť pomôcť farmárom, pokiaľ sú zapojení do výskumného projektu (ich nahradenie v tom čase, čo sa venujú projektu). Do budúca chcú pokračovať v EIP AGRI operačných skupinách, aj v rámci následného programu FP10.

Rakúsko konštatovalo dôležitosť flexibility AKIS-u v oblasti jeho dizajnu, financovania a AKIS-ových aktivít ako takých. Okrem systematického prístupu k AKIS-u, ktorý je stanovený v rámci Strategických plánov SPP, je potrebné do AKIS-u zahrnúť aj iné špecifické aktivity – opatrenia, ktoré členské štáty pre rozvoj AKIS robia mimo intencii Strategických plánov SPP. Je tiež potrebné preskúmať možné prepojenia Erasmus+ projektov a AKIS-u v tom smere, že nie všetky opatrenia v rámci AKIS-u musia striktné vychádzať zo Strategických plánov. Bolo tiež prezentovaná zložitosť rôznych separátne fungujúcich iniciatív v rámci AKIS (napr. Living Labs, EIP Operačné skupiny...), kde sa mnohých ľuďom veľmi náročne hľadajú prepojenia medzi nimi – je potrebné ich vnímať v širších súvislostiach v smere dosiahnutia čo najväčšej hodnoty z nich.

Po prezentáciách členských štátov nasledovala na mieste (v Bukurešti) diskusia v uzavretých skupinách ohľadne SWOT analýzy AKIS-u, budúcnosti Spoločnej poľnohospodárskej politiky a budúcom programe FP10 a synergiách medzi nimi. Z navrhnutých opatrení na zlepšenie AKIS vyberáme napr. testovanie politík v teréne pred ich globálnym uvedením; zlepšenie synergií medzi AKIS a S3 stratégiou (Stratégia inteligentnej špecializácie); viac využívať wideningové opatrenia/možnosti v rámci programu Horizont v súvislosti s poľnohospodárstvom; zmena projektových žiadostí pre projekty s nižšou a vyššou úrovňou TRL – takýmto spôsobom sa budú môcť žiadatelia o projekt lepšie vyjadriť v rámci projektovej žiadosti k informáciám, ktoré sú pre nich naozaj potrebné (napr. použiteľné v rámci budúceho FP10); viac zapojiť

národné siete SPP do AKIS; zapojenie škôl do AKIS-u; zjednodušenie ukotvenia cestovných nákladov do projektov (v zmysle napr. vyslania farmára do zahraničia a pokrytia jeho cestovných nákladov); a taktiež otázka prepojení projektov Horizont s aktivitami národných sietí.

V poobednej časti nasledovali prezentácie členských štátov týkajúce sa demonštračných fariem. Cieľom bolo zohľadniť rôzne prístupy členských štátov k tejto problematike.

Els Lapage (Flámsko) prezentovala **situáciu vo Flámsku**. Vo Flámsku nemajú demonštračné farmy, ale demonštračné projekty. Demonštračné aktivity sú súčasťou článku 78 SP SPP a sú financované tak z SP SPP, ako aj z regionálnych rozpočtov. V rámci Flámska sa uplatňuje tematický prístup – tzn. každoročne je vyhlasovaná výzva s prioritnými oblasťami podpory pre dané obdobie. Financovanie projektov je na 2 roky s maximálnym rozpočtom 100 000 EUR na podporený projekt. Prijímateľom takejto podpory je právnická osoba, avšak s neobchodnými cieľmi – *to je aj dôvod, prečo sa do demonštračných projektov vo Flámsku často zapájajú najmä výskumné inštitúcie aplikovaného výskumu*. Demonštračné farmy sú súčasťou projektu, avšak slúžia len na rozširovanie výsledkov projektu. Dobrou skúsenosťou zo strany Flámska je to, že takýmto spôsobom sú podporené viaceré demonštračné aktivity, ktoré sú do projektu zapojené podľa ich príslušnosti k riešeným témam. Z podporených demo-projektov je taktiež možné zafinancovať workshopy pre farmárov alebo poradenstvo. Témy na podporu demo-projektov sú vyberané na základe reálnych potrieb farmárov a potrieb politik. Avšak, aj pri tomto prístupe identifikovala Els Lapage možnosť zlepšenia, ktorú vidí najmä v lepšom zapojení poradcov do demo-projektov – poradcovia sú niekedy do demo-projektov zapojení, ale nie je to pravidlom. Čo sa týka demonštračných fariem, nie sú stanovené kritériá na demonštračné farmy, avšak sú stanovené kritériá na demonštračné projekty. Medzi tieto kritériá patria: *rozšírenie poznatkovej bázy, kvalita projektového plánu, kvalita a frekvencia plánovaných akcií na zvyšovanie povedomia; rozsah zachytenia cieľového publika, technologicko-výskumná báza, odôvodnenie použitia nákladov, udržateľnosť projektového konzorcia*. Pre demonštráciu najnovších technológií sú vyberané tie najinovatívnejšie demonštračné farmy. Novinkou vo financovaní je investičné financovanie pre demonštračné farmy, v rámci ktorého sú potom demonštračné farmy týmto spôsobom povzbudené podeliť sa o svoje výsledky (zatiaľ to nie je povinným kritériom, avšak farmári sú väčšinou ochotní podeliť so svojimi výsledkami). Demonštračné projekty používajú kombináciu (inter)aktívnej a pasívnej projektovej diseminácie znalostí – skúšobné políčka, demonštrácie na farmách, študijné návštevy, prezentácie, workshopy, publikácie, webstránka, sociálne média. V rámci flámskeho financovania demonštračných projektov je podporovaná široká škála oprávnených výdavkov. Na príklade bolo predstavené, že v rámci tejto podpory bola okrem iného zaplatená účasť na výstave, alebo vyvinutie špecializovanej aplikácie so zameraním na závlahové systémy. Podporované sú tiež študijné pobyty, prezentácie na podujatiach (napr. na podujatí so zameraním na LEADER), vydávanie publikácií, newslettrov a blogov na webstránkach, a pod. Demonštračné farmy môžu byť dobrým nástrojom aj na rozvinutie ideí z EIP Operačných skupín, preto je vhodné, ak sa tieto dva nástroje navzájom dopĺňajú.

Ricardo Alacron prezentoval systém demonštračných fariem v **Andalúzii (Španielsko)**. Predstavil situáciu v Španielku, kedy je na farmárov vyvíjaný pomerne veľký tlak v smere produktivity pri súčasnom zachovaní ekologických parametrov. V Španielsku pre farmárov funguje už pomerne mnoho digitálnych nástrojov, a že je niekedy pre farmára náročné vybrať si ten najlepší z ponuky nástrojov. Spomenul, že v Španielsku majú projekt, v rámci ktorého môžu byť podporované farmy v smere zavádzania nových digitálnych technológií na farme (Demofarm Andaluzia). Cieľom projektu je promovať a naštartovať digitálnu transformáciu na farmách v Andalúzii, podporiť vzdelávanie farmárov v oblasti využívania digitálnych technológií, zvýšiť konkurencieschopnosť andalúzskeho poľnohospodárskeho sektora prostredníctvom použitia nových technológií, optimalizovať produkčné techniky smerom k zabezpečeniu maximálnej produktivity pri zachovaní environmentálnej, sociálnej a ekonomickej udržateľnosti a identifikácia a zhodnotenie rôznych dostupných technologických riešení na trhu v smere ich reálnej použiteľnosti na andalúzskych farmách. Spomínaný projekt začal identifikáciou dostupných technologických nástrojov pre farmy a v rovnakom čase aj výberom vhodných fariem do projektu. Následne sa spoločne s farmármi urobila digitálna diagnostika ich farmy a navrhli sa tie najvhodnejšie nástroje z dostupných riešení, ktoré by mohli byť na farme implementované. Následne sa použitie nástrojov priamo na farme skúšalo a úspešní farmári následne diseminovali svoje výsledky prostredníctvom demonštračných podujatí ďalej. Pre tento projekt je v Andalúzii funkčná sieť

demonštračných fariem pre rôzne plodiny/živočíšne zameranie – jahody, olivy, citrusy, obilie, skleníkové farmy, hovädzie či ovčie mäso, ale aj pre mliečnu produkciu. Príklady dobrej praxe použitia digitálnych nástrojov boli diseminované prostredníctvom 19 demonštračných dní farmárom a rančerom. Súčasťou týchto demonštračných dní je vždy praktická návšteva na farme s ukážkou využitia digitálnych nástrojov.

Monica Ysanda (Španielsko) predstavila **španielsky systém podpory demonštračných aktivít**. Spomenula, že demonštračné aktivity financované už v rámci predchádzajúceho PRV, sumou takmer 9 mil. EUR. V rámci podpory z PRV neboli najskôr demonštračné aktivity diferencované, neskôr sa pristúpilo k diferenciacii na kategórie demonštračných aktivít v smere – 1. demonštračné projekty a testovanie v teréne, experimentálne farmy, pilotné farmy, 2. aplikácia nových technológií a technologický transfer (využitie napr. IoT), 3. validácia a prototypizácia technológií (tzn. testovanie technológií v produkčnom procese); 4. sektorové analýzy a kapitalizácia projektov (tzn. napr. zvyšovanie impaktu a kapitalizácia skončených projektov Horizont, prenos znalostí z projektov, dodatočná podpora EIP Operačných skupín a pod.).

Následne bol predstavený prístup **Fínska** k demonštračným aktivitám. Prístup Fínska k chápaniu demonfariem je mierne iný, prezentácia začala informáciami o systéme odborného poľnohospodárskeho vzdelávania vo Fínsku. Vo Fínsku existuje približne 30 inštitúcií odborného poľnohospodárskeho vzdelávania, ktoré majú väčšinou svoje vlastné školské farmy. Ministerstvo školstva a Národná agentúra pre vzdelávanie podporujú finančne vzdelávanie a existenciu školských fariem. Pestovanie na vzdelávacích farmách je podporované cez poľnohospodárske dotácie. Školské farmy tiež poskytujú priestory na testovanie v rámci rôznych demo-aktivít v rámci projektov. S priamym nástrojom – podporou demonštračných fariem – zatiaľ fínsky Strategický plán neráta, resp. prezentujúca za Fínsko o ničom takomto nevedela. Fínsko v rámci SPP podporuje vzdelávacie včelárske farmy. Národný program „Catch the carbon“ podporuje demonštračné aktivity na rôznych farmách a tiež **adaptáciu na klimatickú zmenu**. To, čo funguje v rámci demonštračných aktivít vo Fínsku dobre, je podľa prezentujúcej regionálna spolupráca medzi hráčmi.

Okrem 30-tich spomínaných vzdelávacích fariem majú cca 4-5 fariem vo Fínsku aj výskumné inštitúty. Taktiež sú vo Fínsku prítomné súkromné (komerčné) demonštračné farmy. AKIS koordinačný orgán vo Fínsku spravuje interaktívnu mapu demonštračných fariem rozdelených napr. podľa ich zamerania. To, čo by vedeli robiť vo Fínsku lepšie, je podľa prednášajúcej zvyšovanie povedomia o význame demonštračných fariem – tzn. informovať stakeholderov a verejnosť vo väčšej miere o dostupných technológiách a inovátnych postupoch na demo-farmách. Taktiež by mohlo byť intenzívnejšie zapájanie farmárov do programu Horizont a iných výskumných programov.

Príkladmi demonštračných fariem vo Fínsku sú napr.: *Knehtila farm* (súkromná farma); *Keski-Pohjanmaa* vzdelávacia farma Kannus; výskumná stanica *Maaninka*; *Västankvarn*¹ (švédsky hovoriaca farma vo Fínsku so zameraním na výskum, vývoj a vzdelávanie).

Následovala online prezentácia **Francúzska** (Sylvain Sturel). V rámci francúzskeho Strategického plánu neexistuje konsolidovaný prístup k podpore demonštračných fariem. Financie na demonštračné farmy pochádzajú z národných výskumno-vývojových a inovátnych programov, regionálnych projektov, z rozpočtov poradenských a výskumných organizácií a z rozpočtov súkromných firiem resp. družstiev. Z čiastkových iniciatív, ktoré v rámci Francúzska pokrývajú túto problematiku, možno spomenúť napr. program Dephy Ecophyto, ktorý mobilizuje výskumných a vývojových partnerov a pokrýva všetky produkčné odvetvia; experimentálne stanice (INRAe, technických inštitútov, pôdohospodárskych komôr); európske projekty na podporu demonštračných fariem (NEFERTITI, [IMPWORKS](#), Climate Farm Demo, [ClieNFarms](#)), tematické siete; národné a regionálne projekty so zameraním na demonštračné aktivity (projekty CASDAR, EIP Operačné skupiny); ročný demo-program francúzskej poľnohospodárskej komory [innov'action](#)² zahŕňajúci aj dni otvorených dverí na farmách. Z ďalších

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=Mtv3wFBZHmU>

² Iniciatíva funguje približne od roku 2010. Ide o demo-kampaň, ktorá prebieha raz ročne – vo väčšine regiónov v júni, v niektorých regiónoch v októbri. Ide o koordinovanú akciu, niečo ako dni otvorených dverí na farmách po celom Francúzsku.

čiasťkových aktivít sú to aj dni otvorených dverí na komerčných farmách a demonštračné aktivity v rámci veľkých podujatí/veľtrhov – napr. [Tech&Bio](#)³ (*demonštračné podujatie so zameraním na organické farmárčenie a alternatívne farmárske postupy*). Čo sa týka Francúzska, farmári majú dlhoročné skúsenosti s demonštračnými aktivitami a vzájomným učením sa. Veľmi dobre tiež funguje spojenie výskumu, poradenstva a farmárskej praxe. Zlepšená by mohla byť komunikácia – možnosti propagácie demonštračných aktivít.

Vo Francúzsku funguje približne 300 experimentálnych fariem – experimentálnych staníc, ktoré sa zapájajú do demonštračných aktivít. Približne 350 fariem je zapojených do Dephy Network. Približne 200 fariem ročne je zapojených do programu [innov'action](#). V programe [innov'action](#) funguje porota, ktorá vyberá farmy do demonštračných aktivít pre danú kampaň toho roku. Okrem inovačného aspektu farmy sa hodnotí motivácia farmára, aby jeho farmu navštívili návštevníci. Čo sa týka registrácie fariem do siete demonštračných fariem, toto funguje len na úrovni čiasťkových jednotlivých iniciatív (napr. Dephy Network, [innov'action](#)), avšak nie na centrálnej koordinovanej celoštátnej úrovni, tzn. nie sú zaznamenané všetky demonštračné farmy.

Nasledovala prezentácia demo-fariem v **Maďarsku**. V Maďarsku sa ráta s podporou demonštračných aktivít v rámci SP SPP (čl. 78) – *Opatrenie: Vzdelávanie a demonštračné aktivity na farmách*. Opatrenie je rozdelené do 3 základných oblastí, pričom jedna z nich cieľi práve na podporu demonštračných aktivít na farmách. Zaujímavosťou je, že opatrenie cieľi nielen na podporu poľnohospodárov, ale aj lesníkov (lesných manažérov). Veľkú rolu hrá hlavne dodatočné národné dofinancovanie týchto aktivít, ktoré je v prípade podpory poľnohospodárstva ako odvetvia v Maďarsku nastavené na vysokú čiastku – veľkú väčšinou podpory tvorí teda hlavne národné financovanie. Oprávnenými žiadateľmi v Maďarsku sú organizácie oprávnené na vykonávanie aktivít vedomostného transferu a o hodnotí sa pomerne široké spektrum kritérií – napr. *zapojenie sa do FarmDemo hub; materiálne vybavenie; využitie digitálnych riešení; existencia multi-actor partnerstva; prakticky orientovaný prenos znalostí; adaptácia na klimatickú zmenu, aplikácia sociálnych princípov; aktívna participácia v národných a medzinárodných platformách na výmenu znalostí; teritoriálne pokrytie; rovnaké zaobchádzanie; a ďalšie aspekty*.

V rámci maďarského systému podpory demo-aktivít je podporované naozaj široké spektrum aktivít (32 rôznych oblastí). Systém podpory je viac menej pomerne otvorený, lebo ak by bol tematicky uzavretý, pravdepodobne by na konci dňa neboli podporené tie najlepšie projekty.

Nasledovala online prezentácia **Talianska** (Mara Lai, CREA). Taliansky SP SPP počíta s dvoma možnosťami financovania demonštračných aktivít – prostredníctvom čl. 77 a čl. 78. Články sa nezameriavajú výlučne na podporu demonštračných fariem a demo-aktivít, ale aj poradenstva a vzdelávacích aktivít. Prvé talianske regióny už vyhlasujú výzvy (Piemonte, Veneto, Abruzzo). Prijemcami je pomerne široké spektrum AKIS beneficentov (vrátanie poradcov, univerzít, výskumných inštitúcií, ...).

Ako príklad vzorovej demonštračnej farmy bol uvedený CER ACQUA CAMPUS, ktorá rieši vodný manažment v rámci regiónu Emilia Romania. Do projektu je zapojených 21 EIP operačných skupín, ktoré týmto spôsobom zdieľajú svoje inovácie a znalosti. Od marca do novembra ponúka CER ACQUA CAMPUS možnosť závlahovým technikom a farmárom navštíviť demonštračné územie s množstvom tu prítomnej závlahovej techniky. CER tiež organizuje Dni otvorených dverí.

V rámci **Poľska** (Ewa Grodzka) sa demonštračné aktivity financujú z rôznych zdrojov: *štátny rozpočet; demonštračné aktivity podporené v rámci podopatrenia 1.2 Programu rozvoja vidieka 2014 - 2020; projekty Národnej siete rozvoja vidieka podporované v rámci PRV a SP SPP (napr. Národná sieť demonštračných fariem); demonštračné projekty (čl. 78); podpora pre demonštračné farmy (čl. 78); dokonca národný Plán obnovy – zakúpenie strojového vybavenia (poľnohospodárstvo 4.0)*. V Poľsku majú taktiež obdobu našich CDP – Národné dni poľa (cca 18 ha, 200 políčok). Demonštračné aktivity boli podporované v rámci PRV 2014 – 2020 (*Podpora demonštračných projektov a informačných aktivít*), najmä 3 oblasti: organické farmárčenie, hovädzí dobytok a oblasť rastlinnej výroby (konkr. rastliny s vysokým obsahom bielkovín – tzv. protein plants). V rámci SP SPP sa plánuje pokračovať

³ niečo obdobné ako naše CDP.

s podporou demonštračných fariem (*Intervencia 14.4 Podpora demonštračných fariem*). Opatrenia: *Transfer znalostí založený na demonštráciách* (projekty pokrývajúce demonštračné aktivity a návštevy na demonštračných farmách) a *Posilňovanie demonštračných fariem* (vzdelávacia infraštruktúra farmy na zlepšenie podmienok pre prichádzajúcich návštevníkov farmy). Na tieto opatrenia je vyčlenený rozpočet 22 mil. EUR. Národná sieť demonštračných fariem má taktiež pridelené financovanie (2020 – 2021 – cca 24 000 EUR; 2022 – 2023 – cca 78 000 EUR; 2024 – 2025 – cca 78 000 EUR). Financovanie je určené na implementáciu intervencií so zameraním na demo-farmy zo Strategického plánu SPP. Taktiež, niektoré z regionálnych poradenských centier na úrovni vojvodstiev financujú aktivity prevádzky Národnej siete demonštračných fariem. Národná sieť demonštračných fariem v Poľsku bola zriadená 21.6.2021 a aktuálne je do nej zapojených 211 demo-fariem z celého územia Poľska. Aj keď sieť demonštračných fariem je národná, na úrovni každej demo-fariem sa v rámci jednotlivých vojvodstiev komunikuje s koordinátorom demo-fariem (poradcom). Medzi požiadavky na demo-farmu patrí o.i. aj schopnosť podeliť sa o svoje znalosti, dodržiavanie legislatívnych požiadaviek, otvorenosť spolupráci a prítomnosť inovatívneho riešenia. Demonštračné aktivity sú vykonávané v spolupráci s farmármi, poradcami a vedcami. Koordinátori Národnej siete demonštračných fariem sú zodpovední za disemináciu informácií o výsledkoch demonštračných aktivít. Stránka poľskej siete demonštračných fariem: <https://gospodarstwademonstracyjne.cdr.gov.pl/>

Propagačné video poľskej Národnej siete demonštračných fariem:
<https://www.youtube.com/watch?v=oUkU2Yrdwyo>

Ako problematické sa v Poľsku javí spätné kompenzovanie času farmárovi, ktorý je potrebný na demonštráciu. Zdroje, ktoré farmár v Poľsku získa za účasť na demo-aktivitách, sú skôr symbolického charakteru. Naopak, čo sa týka štruktúry – regionálni koordinátori Národnej siete demonštračných fariem sa v rámci systému podpory overili. Ako príklad fungujúcej demo-farmy v Poľsku bola uvedená mliečna [poľnohospodárska farma Iwony a Przemyśława Kawulu](#). Za oblasť, ktorá by ešte mohla byť v rámci systému demo-fariem zlepšená, bola identifikovaná oblasť komunikácie – komunikovania výhod Siete demonštračných fariem v smere zvýšenia záujmu byť jej súčasťou a oblasť bližšej spolupráce krajín, ktorá by mohla prispieť k zlepšeniu národných riešení. Zároveň, financovanie demonštračných fariem musí byť podľa Ewy Grodzkiej navýšené, aby boli farmári ochotní a motivovaní vstupovať do systému.

Ako posledný bol prezentovaný príklad **Estónska**. V rámci Strategického plánu Estónska nie sú explicitne spomínané demonštračné farmy. Teoreticky sa možnosť ich podpory naskytuje v rámci opatrení COOP77 a KNOW78. Podpora je nastavená nie na podporu demonštračnej farmy, ale na podporu demonštračnej udalosti. Demonštračné eventy sú v niektorých regiónoch Estónska jedinou príležitosťou na výmenu znalostí. Ide väčšinou o kombináciu stretnutí a prehliadky farmy. V Estónsku zatiaľ nefunguje oficiálna registrácia demonštračných fariem. Čo sa týka zdieľania znalostí, farmári v Estónsku sa radi podelia o svoje znalosti, stúpajúcu tendenciu má napr. tvorba videí a dronových videí z demonštračných eventov. Dobrým príkladom je Deň tvorených dverí na farmách, kedy je počas jedného víkendu v roku otvorených cca 300 fariem po celom Estónsku, ktoré môže medzi 10.00 a 18.00 navštíviť ktokoľvek. Vo väčšine prípadov je vstup zdarma s možnosťou nakúpiť lokálne produkty na farme. Ako príklad podpory demo-aktivít bol uvedený aj agroturizmus, ktorý sa snažia v Estónsku podporovať. Ako príklad boli uvedené aj európske projekty, ktorých súčasťou bolo aj Estónsko, napr.: Climate Farm Demo; Sustainable Silage 2021 – 2027; Best4Soil 2018 – 2022; Interreg Estónsko-Lotycko 2009 – 2011. Záverom prezentácie Estónska padla otázka, čo je to vlastne demonštračná farma? Nakoľko v Estónsku sú typické aj lesy a spracovanie dreva a aj lov rýb – prístavy... Ako zahrnúť týchto hráčov do podpory?

V rámci druhého dňa bol prostredníctvom Christine Berger predstavený projekt *Climate Farm Demo* (partnerom projektu za Slovensko je Bioeconomy Cluster) a *Global Network of Lighthouse Farms* (pozn. tzv. „majákové farmy“ sú experimentálne farmy (Howard Koster). Inge Van Oost poznamenala, že je pomerne veľa zdrojov, separátnych projektov na podporu, čo môže vytvárať ťažkú situáciu v rámci AKIS – vedieť o všetkých týchto roztrieštených iniciatívach v oblasti demo-fariem a lighthouse iniciatív je niekedy pre koordinačné AKIS orgány náročné. Zdôraznila, že je potrebné vedieť o tom, aké rôzne

iniciatívy sú dostupné (tzn. mapovať ich), čo je prácou AKIS koordinačných orgánov. Je potrebné mať na pamäti, že všetky iniciatívy, akokoľvek ich nazývame (*experimentálne farmy, testovacie farmy, demo-farmy, majákové farmy*) sú na konci dňa aj tak financované z jedného zdroja – EÚ. Na margo diskusie sa ozval zástupca z Rumunska, ktorý spomenul, že v prípade Rumunska idú do poľnohospodárstva peniaze najviac z priamych platieb, nie z výskumného programu Horizont Európa. Bolo zdôraznené, že stále existuje rozdiel medzi západnou a východnou Európou. Farmári vo východnej Európe majú iné problémy.

Následne sa Inge Van Oost dotkla prepojenia projektu Climate Farm Demo s aktivitami projektu modernAKIS.

Následovala prezentácia projektu PREMIERE a multi-actor prístupu.

V rámci podujatia sa diskutovala aj otázka, ako môže AKIS posilniť pozíciu žien v oblasti inovácií. Silvia Burssen z University Ghent predstavila v rámci svojej prezentácie fakt, že problematika pozície žien v inováciách sa tiahla už predchádzajúcimi SCAR AKIS mítingami v Prahe (apríl 2023) a vo Vilniuse (jún 2023). Nasledoval stručný prehľad politík EÚ v tejto veci (*snaha o gender equality, zabezpečenie rovnakého prístupu k vzdelávaniu a pod.*)

Následná prezentácia sa týkala celoživotného vzdelávania, hlavne v spojitosti s pôdohospodárskymi poradcami. Ako jedny z najviac chýbajúcich zručností rôznych aktérov pôdohospodárstva sa podľa OECD javia: rozvoj sociálnych zručností, schopnosť riešenia problémov (tzv. mäkké zručnosti); kontrola kvality a správne zaobchádzanie s vybavením. Bola zdôraznená potreba rozvíjať soft skills a zatriktívniť celoživotné vzdelávanie naprieč rôznymi skupinami AKIS aktérov. Bolo zdôraznené, že učenie sa je potrebné pre mnohých AKIS aktérov – tak farmárov, poradcov, inovačných brokerov, riadiace orgány, zástupcov odborného vzdelávania, v rámci vzdelávania poskytovaného prostredníctvom národných sietí, pre operačné skupiny, výskumníkov...

Záver aktivity: Nakoľko v rámci AKIS Riadiaceho výboru sa aktuálne rozvíja náčrt reálneho fungovania systému podpory demonštračných fariem na Slovensku, účasť na podujatí priniesla hlavne cenné vstupy a informácie o nastavení systému podpory demonštračných fariem v ostatných štátoch EÚ.

Vypracoval: Ing. Mária Šášiková, PhD.

dňa: 29.7.2024

Schválil: Mgr. Vladimíra Gudábová

dňa: